

موافقت نامه تجارت ترجیحی ایران و اتحادیه اورآسیا

سخنرانان:

دکتر سیده فاطمه مقیمی

(عضو هیئت رئیسه اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران)

دکتر علی زاهدطلبان

(عضو هیئت علمی موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی)

دبیر جلسه:

دکتر کوثر یوسفی

(عضو هیئت علمی موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی)

اعضای پنل:

دکتر مجتبی شیشه چی ها (مدیرکل دفتر ارزش گمرک ایران)

دکتر زهرا رهایی (مدرس دانشگاه و مدیرعامل شرکت ناوک شیمی پخش)

۱۳۹۸/۱۰/۲۳

موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی

مطالب مندرج در این گزارش منحصرآ گفته های سخنرانان است و به هیچ وجه منعکس کننده نظر موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی نیست.

نشست تخصصی موافقت‌نامه تجارت ترجیحی ایران و اتحادیه اورآسیا با حضور خانم دکتر سیده فاطمه مقیمی و آقای دکتر علی زاهدطلبان به عنوان سخنران و همچنین آقای دکتر مجتبی شیشه‌چی‌ها و خانم دکتر زهرا رهایی به عنوان اعضای پنل و جمعی از کارشناسان این حوزه در تاریخ ۱۳۹۸/۱۰/۲۳ از ساعت ۱۴ تا ۱۷ در محل سالن کنفرانس موسسه برگزار گردید.

خانم دکتر کوثر یوسفی، از اعضای هیئت علمی موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی ضمن عرض خیرمقدم خدمت حاضران جلسه با یاد و گرامیداشت حادثه سقوط هواپیما و درگذشتگان حادثه کرمان جلسه را آغاز نمودند.

دکتر علی زاهدطلبان

با مروری بر روندهای حاکم بر اقتصاد و تجارت جهانی می‌توان اشاره داشت از نیمه دوم قرن بیست‌ویک حجم تجارت و مبادلات تجاری در جهان به شدت افزایش پیدا کرده است. ذکر این نکته که همواره نرخ رشد تجارت بیش از نرخ رشد ناخالص تولید در جهان بوده، حائز اهمیت است. پیشرفت‌های شگرف در فناوری و حمل و نقل، به روند توسعه مناسبات تجاری بین کشورها سرعت بخشیده است. در این میان تقطیع فرایندهای تولید کالاهای صنعتی در قالب زنجیره‌های جهانی ارزش به علت تحولات تکنولوژیک امکان‌پذیر شده است. جهانی شدن و آزادسازی تجاری در تجارت کالا و خدمات، پس از شروع به فعالیت سازمان تجارت جهانی و توسعه دامنه صلاحیت‌ها و موضوعات تحت پوشش، کشورها را به مشارکت در تجارت جهانی مشتاق می‌نماید. این تحولات، ضرورت همکاری و الزام حضور در این زنجیره را خاطر نشان می‌کند. از طریق قاعده سازی‌ها و نظام‌سازی‌هایی که در نظام تجاری چندجانبه مانند سازمان تجارت جهانی صورت گرفته و رشد روزافزون ترتیبات تجاری منطقه‌ای که در قالب انواع و اقسام موافقت‌نامه‌ها شکل گرفته است، ضرورت هماهنگی‌های عمیق بین کشورها نمایان می‌شود.

البته نمی‌توان از تبعات زنجیره‌های ارزش برای سیاستگذاری غافل شد. امروزه حمایت‌گرایی به ویژه در چارچوب این تحولات، هزینه بالایی را می‌طلبد و قیمت تمام شده به بهانه حمایت افزایش یافته، قدرت رقابتی خود را از دست می‌دهد. در همین راستا امروزه کشورها در جهت آزادسازی تجاری، کاهش موانع تجاری و افزایش هماهنگی‌های ملی و بین‌المللی قدم برمی‌دارند. انواع ترتیبات تجاری و مراحل یکپارچگی اقتصادی وجود دارد که نازل‌ترین نوع موافقت‌نامه‌ها را تجارت ترجیحی می‌توان برشمرد. به این صورت که با کاهش بخشی از تعرفه‌های گمرکی کشورهای طرف پیمان، تعرفه‌های ترجیحی محاسبه می‌شود. پس از این به تجارت آزاد می‌رسیم که در اینجا نرخ‌های تعرفه میان خود گذر کرده و به تدوین نرخ تعرفه‌های گمرکی مشترک برای تجارت با کشورهای خارج از این مجموعه می‌رسد. در سطح بازار آزاد، علاوه بر تبعیت از نرخ تعرفه یکسان، آزادی تبادل عوامل تولید نیز در نظر گرفته می‌شود. در بالاترین سطح ارتباط و ترتیبات اداری که اتحادیه اقتصادی شکل می‌گیرد، هماهنگی‌هایی میان مناسبات سیاسی کشورها نیز لحاظ می‌گردد.

در سال ۱۹۹۴ که سازمان تجارت جهانی تشکیل و جایگزین گات گردید، فقط هفتاد موافقت‌نامه فعال تجاری در بین کشورها وجود داشت که امروزه تعداد این موافقت‌نامه‌ها به سیصد و دو عدد رسیده است. این آمار حاکی از رشد صعودی با شیب تند در ظرف کمتر از دو دهه بوده است. البته میزان مشارکت مناطق مختلف جهان در بلوک‌های تجاری یکسان نبوده است و منطقه اروپا با بیش از صد موافقت‌نامه در صدر گسترش ارتباطات بین کشورهای منطقه خود است. پس از آن آسیای شرقی و آمریکای جنوبی نیز از نرخ مشارکت بالایی برخوردار هستند. این در حالی است که غرب آسیا، که ایران نیز متعلق به همین خطه است، تقریباً کمترین مشارکت را در انواع ترتیبات تجاری جهان داراست.

اگر نگاهی به نقشه توافقات تجاری کشورهای منطقه غرب آسیا داشته باشیم، به عنوان مثال ترکیه با ۲۱ عنوان توافق با کشورهای مختلف از سطح ارتباط خوبی با سایر کشورهای جهان برخوردار است.

با توجه به نقشه توسعه اقتصادی ایران که تا دهه هفتاد شمسی رویکردی درونگرایانه داشته و استراتژی جایگزینی واردات از قبل انقلاب پیگیری شده است. در چنین دیدگاهی منطقی است که نسبت به موافقت‌نامه‌ها روی خوش نشان داده نشده باشد. ایران پس از تصویب برنامه سوم بود که از استراتژی جایگزینی واردات به سمت توسعه صادرات قدم برداشت، گرچه در عمل ایران هرگز جایگزینی واردات را ترک نکرد، به خصوص در این روزها که این مسئله بیشتر هم موضوعیت دارد. از دهه هشتاد و با روی کار آمدن برنامه‌های توسعه سوم و چهارم بود که ایران با کشورهای منطقه وارد مذاکره برای ارتباطات بیشتر شد.

ایران تاکنون با کشورهای پاکستان، تونس، سوریه، کوبا، بوسنی و ترکیه در قالب موافقت‌نامه‌های ترجیحی توافق دو جانبه داشته است. در این میان قرارداد با سوریه به صورت تجارت آزاد خوانده می‌شود اما این توافق نیز عاری از نرخ‌های ترجیحی نیست. مجموع امتیازات اعطایی ایران در کل توافقات تجاری (به استثنای سوریه) ۹۰۴ و مجموع امتیازات دریافتی در کل توافقات تجاری (به استثنای سوریه) ۹۰۹ مورد می‌باشد. در حال حاضر با توجه به حدود هشت هزار خط تعرفه در گمرک ایران اینطور برداشت می‌شود که این نهصد مورد نهایتاً بتواند ده درصد از تجارت ایران را پوشش دهد، که خود ناچیز بودن سطح پوشش موافقت‌نامه‌ها را نشان می‌دهد.

در زمینه توافق‌های چند جانبه نیز ایران در موافقت‌نامه تجارت ترجیحی هشت کشور بزرگ اسلامی (دی هشت)، موافقت‌نامه تجارت ترجیحی کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی، توافق تجارت ترجیحی در چارچوب سازمان همکاری‌های اکو و توافق تجاری ایران با اتحادیه اوراسیا حضور دارد. در این میان تنها موافقت‌نامه با هشت کشور بزرگ اسلامی (دی هشت) است که لازم الاجرا خوانده شده است و سایر توافقات هنوز به مرحله اجرا نرسیده‌اند. مذاکرات اکو نیز که از قدیمی‌ترین توافقاتی است که ایران از ۱۵ سال پیش به آن ورود کرده است، هنوز اجرایی نشده و به تازگی مذاکراتی برای تازه کردن مناسبات تدارک دیده شده است.

البته مذاکراتی با پاکستان برای عقد موافقت‌نامه تجارت آزاد و با ترکیه برای افزایش سطح پوشش توافق ترجیحی پیشین، اصلاح فهرست توافقات قبلی و با کشورهای هم‌چون اندونزی، مالزی، هند و... برای عقد و ارتقای موافقت‌نامه تجارت ترجیحی صورت گرفته اما هیچکدام نهایی نشده است. البته ایران برای رشد پایدار خود به توسعه صادرات احتیاج دارد. ایران از نظر تعدد همسایگان و کشورهای دسترس جز کشورهای است که در وضعیت خوبی قرار دارد و پس از چین و روسیه سومین کشوری است که بیشترین کشورهای همسایه را دارد و این موقعیت فرصت مناسبی را برای کشور پیش می‌آورد تا بتواند با آنان وارد تجارت شود.

موافقت‌نامه موقت تشکیل منطقه آزاد تجاری بین ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا

در فوریه سال ۱۹۹۹ میلادی بود که با امضای قرارداد ایجاد اتحادیه گمرکی و منطقه واحد اقتصادی میان کشورهای بلاروس، قزاقستان، قرقیزستان، تاجیکستان و روسیه، اتحادیه اقتصادی اوراسیا شکل گرفت. این اتحادیه کار خود را به طور رسمی از اول ژانویه ۲۰۱۵ آغاز کرد. کشورهای عضو اوراسیا هم اکنون ۲۰ میلیون کیلومتر مربع مساحت و بیش از ۱۸۳ میلیون نفر جمعیت دارند که ۵/۲ درصد جمعیت جهان را تشکیل می‌دهد. درباره اهداف این اتحادیه اقتصادی می‌توان به تسهیل تجارت، ایجاد بازار مشترک در حوزه کشورهای مستقل هم سود عضو، حذف تدریجی قوانین گمرکی در داخل اتحادیه، برقراری تعرفه خارجی مشترک در میان کشورهای عضو و هماهنگ سازی تشریفات گمرکی اشاره کرد. از سال ۲۰۱۷ تلاش‌هایی برای پیوستن

ایران به این اتحادیه صورت گرفت. این اتحادیه با جمعیتی برابر با ۱۸۳ میلیون نفر و (GDP) تولید ناخالص داخلی در حدود ۵ تریلیون دلار و میانگین درآمد سرانه بر اساس هر نفر نزدیک به ۲۷۰۰۰ دلار است که نشان از قدرت خرید بالا دارد.

در سال ۲۰۱۸ این اتحادیه با بیش از ۵۴۷ میلیارد دلار صادرات و ۳۱۸ میلیارد دلار وارداتی که داشته نشان از این دارد که از پتانسیل خوبی برای تجارت برخوردار است. روند تجاری این اتحادیه با ایران نیز رقم قابل توجهی است و روسیه به عنوان یکی از شرکای مطرح تجاری سهم بزرگی در این میان دارد. از مجموع نزدیک به نهمصد میلیارد دلار فعالیت تجاری اتحادیه اوراسیا، ایران با تراکنش یک ۲/۶ دلاری تنها سهمی سه درصدی از حجم تجارت آن را دارد. این نشان دهنده ظرفیت جذب بالای کشورها در صورت فعالیت ایران است.

عمده اقلام صادراتی ایران به اوراسیا شامل محصولات کشاورزی و سایر محصولات نفتی می‌باشد. محصولاتی چون: پسته، کیوی، کشمش، خیار و خیارشور، خرما و داروها هستند که این کالاها شامل تعرفه ترجیحی شده‌اند اما کالاهایی چون سایر نفتهای گازی، سیمانهای هیدرولیک، مس تصفیه شده، متانول در لیست تعرفه‌های ترجیحی نیستند.

در مقابل عمده واردات ایران از کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا شامل محصولات کشاورزی چون جو، ذرت دامی، روغن خام و آهن آلات به ضخامت کمتر از ۳ میلیمتر و کاغذ روزنامه به شکل رول یا ورق در لیست تعرفه ترجیحی و خارج از آن کاتد و قطعات کاتد، چوب اره شده از کاج خارج از تعرفه است.

از اواخر سال ۱۳۹۴ مذاکرات فشرده‌ای بین دولت‌های ایران با پنج کشور عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا جهت ایجاد منطقه موقت آزاد تجاری برای یک دوره آزمایشی سه ساله صورت گرفت که سرانجام موافقت‌نامه مذکور، در ماه می ۲۰۱۸ میلادی (اردیبهشت ماه ۱۳۹۷) به تصویب رسید. این توافق که بعد از دو سال مذاکره به نتیجه رسیده، از هفته اول آبان ۹۸ ماه اجرایی شده است. قرار است این موافقت‌نامه موقتاً یک سال به اجرا دربیاید. دوره اعتبار موافقت‌نامه، سه سال (قابل تمدید) در نظر گرفته شده تا متعاقب آن مذاکرات برای تبدیل این موافقت‌نامه به توافق تجارت آزاد آغاز شود. از سه سال دیگر تقریباً تمام کالاها مشمول کاهش تعرفه خواهند شد.

متن موافقت‌نامه مفصل‌ترین و جامع‌ترین موافقت‌نامه‌ای است که تاکنون ایران منعقد کرده و شامل ۹ فصل ذیل می‌باشد:

- قواعد عمومی
- تجارت کالا
- چاره کارهای تجاری
- موانع فنی فرا راه تجارت
- اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی
- قواعد مبداء
- تسهیل تجاری
- حل و فصل اختلافات
- مقررات پایانی

و مهم‌ترین تعهدات طرفین در موافقت‌نامه اوراسیا عبارتند از:

- اصل عدم تبعیض: بدین معنا که کشورهای عضو اتحادیه نباید در مقابل کشورهای ثالث تبعیض قائل شوند.

(اصل دولت کامله الوداد (در کل تجارت فی مابین) یکی از اصول بنیادی گات است که از کشورها می‌خواهد بین کالاها براساس مبدأ یا مقصدشان تبعیض قائل نشوند.

- اصل رفتار ملی (در کل تجارت فی مابین): کشورها را ملزم می‌سازد با کالاهای وارداتی پس از ترخیص از گمرک به گونه‌ای رفتار کنند که از رفتار اعمال شده در مورد کالاهای تولیدی در داخل نامطلوب‌تر نباشد.
- اصل آزادسازی تجاری: کاهش نرخ‌های تعرفه (در حد کالاهای تحت پوشش) و تثبیت نرخ‌های تعرفه (در حد کالاهای تحت پوشش) و ممنوعیت استفاده از موانع غیرتعرفه‌ای (در حد کالاهای تحت پوشش)
- اصل انضباط تجاری: قواعد حاکم بر استانداردها (در حد کالاهای تحت پوشش)
- تسهیل تجاری و همکاری‌های گمرکی
- قواعد مبداء
- سیستم حل و فصل اختلافات
- ترجیحات تعرفه‌ای طبق ضمایم فهرست‌های کالایی تحت پوشش توافق

مهمترین استثنائات از تعهدات موافقتنامه اوراسیا به شرح استثنائات عمومی (ملاحظات اخلاقی، فرهنگی، امنیتی و مذهبی) و همچنین اقدامات دفاع تجاری (آنتی دامپینگ، اقدامات حفاظتی تجاری و اقدامات جبرانی) (در مقابله با یارانه‌ها بیان و پیش‌بینی شده است.

فهرست‌های کالایی منضم به موافقتنامه، اقلامی هستند که مشمول مفاد موافقتنامه بوده و طرفین مطابق مذاکرات صورت گرفته، امتیازات تعرفه‌ای به یکدیگر ارائه می‌دهند. در مجموع امتیازات ۵۰۲ قلم کالاهای مختلف در حوزه‌های مواد غذایی، مواد مصرفی شیمیایی، محصولات ساختمانی، صدور خدمات فنی و مهندسی، محصولات صنعتی و محصولات کشاورزی از سوی اتحادیه اوراسیا و ۳۶۰ قلم کالا در همان موارد مشابه را از سوی ایران شامل می‌شود که در مجموع کل اقلام مشمول در موافقتنامه به ۸۶۲ مورد می‌رسد. این فهرست با توجه به تغییرات خطوط تعرفه ملی، به طور سالانه تغییراتی خواهد داشت که در خصوص کشورمان، توسط گمرک ایران و دفتر مقررات صادرات و واردات اعلام و اعمال خواهند شد.

سال پایه برای کاهش تعرفه سال ۲۰۱۷ تعیین شده است و چنانچه تعرفه‌های جاری از سال پایه پایین‌تر باشد ملاک تعرفه جاری خواهد بود و میزان تعرفه دریافتی از سقف تعیین شده بالاتر نخواهد بود. در مورد فهرست اعطایی ایران ۱۳۳ کد مشمول تثبیت نرخ تعرفه در زمان توافق (۲۰۱۷) شده است. به این معنا که تخفیف تعرفه‌ای به این اقلام تعلق نمی‌گیرد ولی در نرخ سال پایه تثبیت و در تجارت فی مابین مطابق با مفاد موافقتنامه در خصوص آنها رفتار می‌شود. در خصوص فهرست اوراسیا نیز ۴۴ کد مشمول تثبیت تعرفه هستند.

در همین زمینه تشکیل مرکز توسعه تجارت و صادرات با اوراسیا و ایجاد تیم کارشناسی با حضور دبیران میزهای اوراسیا، روسیه، قزاقستان، قرقیزستان، بلاروس و ارمنستان در سازمان توسعه تجارت صورت گرفته است که تجار می‌توانند با مراجعه به این سایت از آخرین اطلاعات و مشاوره در مورد فهرست اقلام موجود در تعرفه ترجیحی بهره‌مند شوند.

همچنین همکاری‌هایی با گمرکات کشور در راستای اجرای هر چه بهتر این موافقتنامه صورت گرفته که می‌توان به صورت خلاصه به آن‌ها اینگونه اشاره داشت:

- اختصاص زیر سامانه اختصاصی برای ذینفعان موافقتنامه اوراسیا
- اتخاذ تمهیدات لازم در راستای پیش‌اظهاری اقلام مورد مبادله در گمرک

- اختصاص مسیر سبز برای اظهارنامه‌های مورد مبادله در موافقت‌نامه
- موافقت با حمل یکسره کالاها در رویه واردات و صادرات
- هماهنگی جهت نمونه‌برداری از کالاهای مشمول مجوزهای قانونی بر روی وسیله حمل یا بعد از تخلیه
- هماهنگی جهت ارائه مجوزهای ترخیص قانونی از طریق یک مرجع واحد
- پذیرش حداقل اسناد و مدارک مورد نیاز در راستای ترخیص کالا و ترخیص درصدی اقلام مورد مبادله اظهار شده در گمرکات در صورت نیاز
- موافقت با ترخیص نسبه و ترخیص با ضمانت نامه بانکی
- پذیرش گواهی مبدأ فی مابین کشورهای ذینفع بصورت الکترونیکی
- تعیین کارگروه بررسی و یکسان سازی ردیف تعرفه و تعیین ارزش کالاهای موضوع موافقت‌نامه
- تعیین مراجع رسیدگی به اختلافات و اتخاذ تدابیر لازم در راستای آن
- تعیین کارگروه رصد و پایش روند مربوط به اجرای موافقت‌نامه

در نهایت چالش‌هایی که گمان می‌رود به صورت کلان و ساختاری ایران با آن‌ها مواجه شود را می‌توان در قالب نکات ذیل خلاصه نمود:

- نگاه تزئینی به موافقت‌نامه‌های تجاری و عدم عزم جدی
- حمایت‌گرایی ذهنی و فقدان نگرش فرابخشی و سازوکارهای فیصله بخش در توافقات تجاری
- فقدان وحدت فرماندهی و تداخل وظایف و مسئولیت‌های دستگاهی
- بی‌ثباتی محیط کسب و کار و تغییر مکرر قوانین و مقررات
- فقدان زیرساخت‌های تجاری و فنی لازم برای اجرای موثر موافقت‌نامه‌ها
- کمبود نیروی انسانی ماهر و متخصص و آشنا با موضوعات توافقات تجاری
- عدم وجود سازوکارهای نظارتی موثر برای پایش موافقت‌نامه‌های تجاری

آقای زاهدطلبان در پایان سخنان خود از نگرانی‌های خود در زمینه اجرایی شدن این توافق نامه سخن گفت و به عنوان نکته آخر اشاره کرد که مذاکرات تجارت آزاد از سال آتی آغاز می‌گردد و طی یک دوره زمانی ۷ تا ۱۰ سال نزدیک به ۹۰ درصد کالاهای طرفین مشمول تعرفه صفر خواهند شد. بنابراین لازم است از هم‌اکنون بخش‌های خصوصی، تجار، تولیدکنندگان و دستگاه‌های دولتی خود را برای ورود به این فضای رقابتی آماده نمایند.

دکتر سیده فاطمه مقیمی

قرارداد تشکیل اولیه اتحادیه اقتصادی اوراسیا در ۲۹ مه ۲۰۱۴ میان کشورهای روسیه، بلاروس و قزاقستان منعقد و جایگزین اتحادیه گمرکی اوراسیا شد و سپس کشورهای ارمنستان و قرقیزستان نیز به عضویت آن درآمدند. این اتحادیه کار خود را به طور رسمی از اول ژانویه ۲۰۱۵ آغاز کرد و ایران از ژانویه ۲۰۱۹ وارد این اتحادیه شد. این چهار سال را می‌توان فرصت مناسبی دید که ایران با مطالعه و فراهم آوردن زیرساخت‌های لازم خود را برای ورود آماده می‌کند.

ساختارهایی که به عنوان نهاد مدیریتی در اتحادیه اوراسیا فعال هستند عبارتند از:

- شورای عالی اقتصادی اوراسیا
- شورای بین دولتی
- کمیسیون اقتصادی اوراسیا
- دادگاه اتحادیه اروپا

در این میان اعضای اتحادیه، واحد پولی را برای مبادلات خود تعیین کردند و این واحد پولی به نام "آلتین" شناخته می‌شد و از سال ۲۰۱۴ با تاسیس بانک مرکزی اوراسیا همه اعضا می‌توانند از پول مشترک در بانک مرکزی مشترک بهره ببرند.

در همین ابتدا اهمیت دارد با عوامل قابل کنترل همچون قیمت، محصول، تبلیغات، کانال‌های ارتباطی و توزیع و هزینه‌های قیمت تمام شده برای عرضه در بازار آشنا شویم. پس از این به بررسی عوامل غیر قابل کنترل صادراتی می‌پردازیم، که در فرآیند بازاریابی حائز اهمیت است: مانند مسائل جمعیت‌شناسی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، رقابتی و حقوقی که از حیثه کنترل فعالان اقتصادی خارج است و لازم است که دولت‌ها به حل تعارضات ممکن بپردازند.

از عواملی که در به ثمر رسیدن یک موافقت‌نامه تجاری می‌تواند موثر باشد ایجاد و تشکیل بازار واحد توسط دولت‌ها است. همچنین می‌توان به تسهیلاتی که در اختیار گمرکات است و یا قوانین برای ایجاد مناطق آزاد تجاری و ایجاد اتحادیه‌های گمرکی اشاره داشت.

از موقعیت مناسب کشور و مرزهای جغرافیایی مشترک آن نیز می‌توان بهره برد. با توجه به تنوع بازار و تنوع منابع موجود در کشورهای عضو این اتحادیه، پیوستن به آن یک فرصت قابل توجه برای اقتصاد ایران ایجاد می‌کند و می‌توان از این طریق بخشی از اثر تحریم‌ها را جبران کرد. قطعاً ورود به اتحادیه اقتصادی اوراسیا و همکاری با این اتحادیه می‌تواند دروازه جدیدی برای اقتصاد ایران باشد که بتواند با سایر اعضا به راحتی روابط اقتصادی برقرار کند و یا روابط خود را توسعه بخشد.

در شرایطی که ایران همچنان با تحریم‌های ظالمانه اقتصادی از سوی آمریکا و هم‌پیمانانش روبرو است، همکاری در حوزه انرژی با کشورهای منطقه اوراسیا برای ایران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از سوی دیگر ایران نقش کلیدی در شاهراه‌های موجود منطقه یعنی جاده ابریشم، راه‌آهن سراسری آسیا، ترانسیکا و کریدور شمال و جنوب دارد. اقتصاد ایران و کشورهای حوزه آسیای مرکزی و قفقاز از توان هم‌تکمیلی جدی برخوردارند.

اگر چه هنوز حجم مبادلات میان ایران و کشورهای منطقه مطلوب نیست، اما ظرفیت‌های فراوانی برای رشد آن وجود دارد. عضویت ایران در چنین اتحادیه‌ای می‌تواند دستاوردهای اقتصادی و سیاسی داشته باشد. عضویت ایران در اتحادیه اقتصادی اوراسیا می‌تواند کشورمان را به بازارهای کشورهای عضو این اتحادیه که با اکثر آنها زمینه تاریخی و فرهنگی مشترک دارد و سهم ناچیزی در بازار این کشورها دارد، نزدیک‌تر کند و این موضوع به کشورمان کمک خواهد کرد تا از فشار تحریم‌های اقتصادی غرب علیه خود بکاهد و با قرار گرفتن در اتحادیه‌ای که کشور روسیه در آن نقش محوری دارد، بتواند بر وزن و نفوذ منطقه‌ای خود بیفزاید.

تقویت ارتباط با ایران برای اعضای اتحادیه اوراسیا دارای اهمیت است چرا که ایران با توجه به اهداف سیاسی مشترک با اغلب کشورهای عضو و همچنین قرار گرفتن در بهترین موقعیت ترانزیتی، یعنی قرار گرفتن بین دو دریای خزر در شمال و خلیج فارس در جنوب و قرار گرفتن در موقعیت ترانزیتی شرق به غرب، می‌تواند مسیری مناسب برای ترانزیت کالاهای کشورهای عضو اتحادیه در رونق کریدور بین‌المللی حمل و نقل شمال- جنوب باشد.

البته این نکته حائز اهمیت است که صرفاً با وجود توافق‌نامه موفقیت حاصل نمی‌شود بلکه لازم است بصورت قدرتمند در آن ظاهر شد. به عنوان مثال ایران سال‌هاست که عضو آکو است و بصورت مستمر در نشست‌ها شرکت می‌کند اما تا به امروز حتی

قدرت تشکیل بانک اکو را نداشته‌ایم، پول واحد اکو را نتوانسته‌ایم تشکیل دهیم، حتی اسناد متحدالشکلی برای بایگانی اسناد تجاری بین کشورهای اکو را نتوانستیم ساماندهی کنیم.

براساس آمارهای رسمی اعلام شده، مجموع صادرات ایران به پنج کشور این اتحادیه در سال گذشته میلادی ۹۱۸/۲ میلیون دلار بوده و در مقابل صادرات کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا به ایران در سال ۲۰۱۸ حدود یک میلیارد و ۷۷۵ میلیون دلار ثبت شده است. اما واقعیت این است که پتانسیل حضور ایران در این اتحادیه بسیار بیشتر از این مقدار می‌باشد.

ارمنستان تنها کشور اتحادیه اقتصادی اورآسیاست که با ایران مرز زمینی دارد و به پل ارتباطی میان ایران و این اتحادیه تبدیل شده است. این توافق فرصت‌های جدیدی را در راستای منافع دو طرف ایجاد می‌کند. ارمنستان به عنوان تنها عضو منطقه قفقاز در اتحادیه اقتصادی اورآسیا خود را در جایگاه یک شریک تجاری با ایران از طریق یک منطقه تجارت آزاد در مرز جنوبی‌اش قرار داده است.

منطقه آزاد تجاری 'مغری' که در مرز ارمنستان با ایران ایجاد شده، بخش مهمی از راهبرد اقتصادی این کشور منطقه قفقاز به حساب می‌آید. این توافقنامه اجازه خواهد داد که حجم معامله کالا در چارچوب منطقه تجارت آزاد افزایش یابد که در نهایت منجر به ثبت رشد اقتصادی در کشورهای حاضر در این تبادلات می‌شود. ایران به دنبال دستیابی به رشد اقتصادی حتی در این شرایط است. توافقنامه با اتحادیه اقتصادی اورآسیا می‌تواند رونق جدی برای برنامه‌های سرمایه‌گذاری، پروژه‌های نوآوری و همچنین اجرای ابتکار عمل‌های مشترک در زمینه‌های علوم و فناوری باشد. این عامل بسیار مهمی است و باید از این فرصت استفاده کنیم و مسیر ارمنستان - ایران بعنوان یک جاده ترانزیتی برای انتقال کالاهای ایران به اتحادیه اورآسیا به همگان معرفی شود.

خانم دکتر مقیمی به عنوان آخرین توصیه خود، برای تجار فعال در این حوزه به لزوم یادگیری زبان روسی اشاره داشت که زبان غالب مورد استفاده در کشورهای اوراسیاست. اگر قرار است در یک منطقه فعالیت داشته باشیم بهتر است که بتوانیم با زبان مشترک به مراودات پردازیم.

دکتر مجتبی شیشه چی‌ها

ارزش‌گذاری در گمرک به معنای تعیین ارزش کالاها نیست، البته این روزها با توجه به اینکه بیشتر سیاست‌گذاری‌ها در گمرک به سمت اقتصاد دستوری رفته است، نگرانی امروزه گمرک از پیوستن به اتحادیه اوراسیا همین تفاوت در سیستم ارزش‌گذاری می‌تواند باشد. کشورهای اتحادیه از سیستم مورد استفاده در تعیین ارزش سازمان تجارت جهانی استفاده می‌کنند در صورتی که در ایران ملغمه‌ای از قواعد و قانون‌های متفاوت حاکم است.

در اینجا مهم است که اجازه دهیم فعالان اقتصادی خود ارزش‌گذار تجارت خود باشد.

دکتر زهرا رهایی

عمده انتقادی که به بحث اوراسیا و سایر بخش‌های تجاری اقتصاد ایران وارد است اینست که چنین نشست‌های دانشگاهی با حضور مسئولین و دانشگاهیان بسیار دورتر از آنچه در بطن جامعه در حال وقوع است را نشانه می‌رود و عملاً ارتباط خود را با واقعیت از دست داده است. چنان که گفته شد ایران به کندی در حال حرکت و ایجاد زیرساخت‌های مناسب قانونی، گمرکات و حتی در بخش حمل و نقل است در حالی که در آنطرف مرزها بسیاری از واسطه‌ها و دلالتان خارجی با سودجویی تمام در پی جذب سرمایه‌های کشاورزان و فعالان اقتصادی محلی در شهرها و شهرستان‌های ایران به بهانه توافق‌نامه اوراسیا هستند. این

افراد سودجو با استفاده از کم اطلاعاتی کشاورزان و سواستفاده از شرایط تحریم سعی در تلکه کردن و کلاهبرداری از اشخاص به بهانه خرید تولیدات آنان هستند.

به دلیل ضعف در بخش تایید گواهی مبدا این توافق نامه می تواند سبب شود کالاهای چینی به اسم کالای کشور ثالث به ایران سرازیر شوند و اندک صنعت سرپای ایران را نیز متزلزل کند، چنان که قرقیزستان نیز با چنین مشکلی مواجه شده بود.

از ۵۰۲ امتیاز تجاری که به ایران اعطا شده با بررسی دقیق تر متوجه می شویم که تنها ۱۶ قلم از آنان مقصد صادراتی در ایران داشته اند و این زنگ خطر جدی است که بقیه اقلام و امتیازات اعطا شده بی اهمیت و صرفاً جهت پر کردن لیست بوده است. بی اهمیت نه به جهت اینکه واقعا اقلام ضروری نباشند، بلکه با توجه به نبود زیرساختها عملاً امکان صادرات آن محصولات وجود ندارد، همچون ضروری که نبود زیرساخت مناسب برای حمل و نقل موجب فلج شدن صادرات بخش عمده کشاورزی ایران شده است.

از جهتی دیگر نفوذ بالای روسیه در این اتحادیه را شاهد هستیم و بالای ۸۸٪ تجارت اوراسیا در اختیار روسیه است. این در حالی است که این رقم فقط پنج درصد از کل اقتصاد روسیه را تشکیل می دهد. این تعامل حداقلی در اوراسیا توسط روسیه می تواند به خوبی انگیزه های سیاسی فارغ از تجارت و بازرگانی روسیه را برای حضور و برپایی این اتحادیه توجیه کند.